ICEMG 2020-XXXXX

بررسی تاثیر تعداد قطب و نوع سیم پیچی بر عملکرد ریزالور رلوکتانس متغیر رتور سینوسی

فاطمه زارع'، زهرا نصیری قیداری'، فرید توتونچیان"

f.zare.1373@gmail.com، ^۱ دانشجوی دکتری، دانشگاه صنعتی شریف، تهران، znasiri@sharif.edu ^۲دانشیار ، دانشگاه صنعتی شریف، تهران، Tootoonchian@iust.ac.ir

چکیدہ

ریزالور نوعی حسگر موقعیت است که در کاربردهای صنعتی بسیار مورد توجه است. از میان انواع ریزالورها، ریزالورهای رلوکتانس متغیر به دلیل ساختار ساده (عدم وجود سیمپیچی روی رتور) و قابلیت اطمینان زیاد مورد استقبال بیشتری قرار گرفتهاند. این ریزالورها، در دو نوع رتور با سطح مقطع سینوسی (رتور سینوسی) و رتور با فاصله هوایی سینوسی، ساخته میشوند. در این مقاله تاثیر تغییر در تعداد قطبهای استاتور و رتور و همچنین تاثیر نحوه سیمپیچی استاتور (متمرکز و گسترده) در ریزالور رتور سینوسی مورد بررسی قرار می-افزایش دقت ریزالور منجر میشود. همینطور بررسی عملکرد ریزالور با افزایش دقت ریزالور منجر میشود. همینطور بررسی عملکرد ریزالور با سیمبندی گسترده نشان میدهد که ریزالور دارای سیمپیچی سیگنال سیمبندی انجام شده با استفاده از شبیهسازی اجزای محدود سه بعدی در حالت گذرا ارائه میشوند و سپس با استفاده از آزمون مملی روی نمونه ساخته شده این ریزالور، تایید میشوند.

واژه های کلیدی

----ریزالور رلوکتانس متغیر، ریزالور رتور سینوسی، ریزالور رلوکتانس متغیر با فاصله هوایی سینوسی، سیمپیچی متمرکز، سیمپیچی گسترده

مقدمه

حسگرهای موقعیت به منظور اندازه گیری موقعیت زاویه ای رتور، در ماشینهای الکتریکی مورد استفاده قرار می گیرند[1]. پرکاربردترین حسگرهای موقعیت، انکدرهای نوری و ریزالورها هستند. هرچند انکدرهای نوری بسیار دقیق و ارزان هستند؛ عملکرد آنها در محیطهای آلوده صنعتی، یا محیطهای با تغییرات دمایی وسیع و یا محیطهای مرتعش، به دلیل ساختار فیزیکی آنها، مطلوب نیست [۲]-[۴]. در چنین کاربردهایی ریزالورها، به دلیل ساختار ماشینی مستحکمی که دارند؛ تنها انتخاب ممکن هستند. در واقع ریزالور یک

ژنراتور سنکرون دو فاز است که سیمپیچی تحریک آن، به جای DC با یک ولتاژ فرکانس زیاد AC تغذیه می شود. اولین ریزالورها، مثل ماشینهای سنکرون کوچک، برای انتقال سیگنال تحریک به رتور از حلقه لغزان و جاروبک استفاده می کردند. این ریزالورها، تحت عنوان ریزالورهای جاروبکدار شناخته میشوند. اما مسائل مربوط به وجود جاروبک و نوع تحریک ریزالور که ولتاژ AC است؛ منجر به ساختار جدیدی از ریزالور شد که ریزالور بدون جاروبک با رتور سیم پیچی شده بود. در این ساختار از یک ترانسفورماتور گردان برای انتقال سیگنال به رتور استفاده میشود [۵]. این نوع ریزالور پر کاربردترین نوع ریزالورها محسوب می شود. اما وجود ترانسفورماتور گردان، خود سبب بروز مسائلی از قبیل خطای شیفت فاز، کاهش دقت ریزالور در اثر شارهای نشتی ترانسفورماتور گردان و افزایش هزینه (قیمت تمام شده) حسگر می شود [۶-۷]. در راستای رفع این مشکلات ریزالورهای رلوكتانس متغير معرفي شدند. اين ريزالورها بر اساس تغيير رلوكتانس فاصله هوایی کار می کنند و به دو نوع رلوکتانس متغیر با تغییر فاصله هوایی و رلوکتانس متغیر با تغییر سطح مقطع تقسیم می شوند. سیم-پیچی تحریک این ریزالورها مانند سیمپیچیهای دو فاز سیگنال، روی استاتور قرار می گیرد و رتور آنها هیچ سیم پیچیای ندارد و لذا این ریزالورهای بدون جاروبک به ترانسفورماتور گردان احتیاج ندارند. هرچند ریزالورهای با فاصله هوایی سینوسی، تجاری شدهاند و در کاربردهایی مثل خودرو برقی، مورد استفاده قرار می گیرند؛ استفاده از آنها با چالشهایی همراه است. مهمترین این چالشها، پیچیدگی سیم پیچی، تاثیر پذیری زیاد دقت ریزالور از خطاهای مکانیکی و دقت کم در ریزالورها با تعداد قطب کم است [۷]. برای رفع این مشکلات ریزالورهای با سطح مقطع متغیر (رتور سینوسی) در [۸-۹] معرفی شدند. در ریزالورهای رتور سینوسی هر دندانه فقط یکی از سیمپیچی-های سینوسی یا کسینوسی سیگنال را با تعداد دور مساوی روی همه دندانهها، دارد و سیم پیچی تحریک فقط یک پیچک است که در شیاری که در وسط هسته استاتور به صورت عمود بر شیارهای دربرگیرنده سیمپیچیهای سیگنال، ایجاد شده، قرار گرفته است. رتور نیز شامل یک بخش یکپارچه، بدون شیار و سیم پیچی است و به گونهای شکل داده شده که با چرخش رتور، سطح مقطع مشترک بین

دندانه استاتور و هسته رتور به صورت سینوسی تغییر کند. شکل ۱، این نوع ریزالور را نشان میدهد.

پژوهشهای انجام شده روی این نوع ریزالور شامل [۸]-[۱۲] است که در [۸]-[۹] ساختار این نوع ریزالور معرفی شده است و اساس کار آن مورد ارزیابی قرار گرفته است. در [۱۰] خطای رانش محوری به عنوان یک خطای غیرقابل اجتناب در ریزالورهای رتور سینوسی معرفی شده است و عملکرد حسگر تحت این خطا بررسی شده است و ساختار جدیدی به صورت دیسکی برای غلبه بر افزایش خطای موقعیت ریزالور تحت خطای رانش محوری پیشنهاد شده است. در [۱۱] یک روش بهینهسازی برای افزایش دقت ریزالور دیسکی رتور سینوسی ارائه شده و نمونههای عملی ریزالورهای بهینه ساخته شده است. در [۱۲] رفتار ریزالور رتور سینوسی تحت انواع خطاهای ناهم-گرفته است.

در این پژوهش تاثیر افزایش تعداد قطب بر عملکرد ریزالور مورد بررسی قرار می گیرد. سپس تاثیر انواع مختلف سیم پیچی شامل سیم-پیچی دور دندانه و سیم پیچی گسترده روی دقت این ریزالور ارزیابی می شود. همه تحلیل ها با استفاده از شبیه سازی اجزای محدود سه بعدی در حالت گذرا انجام می شود. در پایان نمونه عملی حسگر دو قطب ساخته می شود ومورد آزمایش قرار می گیرد. هم خوانی نتایج عملی و شبیه سازی، صحت تحلیل های ارائه شده را نشان می دهد.

مشخصات ريزالور مورد بررسى

شکل ۱، استاتور و رتور دو قطب ریزالور مورد بررسی را نشان می-دهد. همانطور قبلا هم اشاره شد؛ استاتور شامل سیم پیچی های سیگنال و پیچک تحریک است و رتور بدون سیم پیچی است. شکل ۲، نحوه سیم بندی استاتور را نشان می دهد. همانطور که ملاحظه می شود دور هر دندانه فقط یک پیچک وجود دارد و تعداد دور همه پیچک ها یکسان است.

شکل ۱: ساختار ریزالور رتور سینوسی: (الف) استاتور و (ب) رتور

شکل ۲: نمودار سیم بندی سیم پیچی های استاتور ریزالور رتور سینوسی

نمايش	حسـگر را	تحريک ايـن	مشخصات فیزیکے و	جدول ۱
				مىدھد.

مقدار	واحد	پارامتر	
۵	ولت	ولتاژ تحريک	
4	هرتز	فركانس	
٢	-	تعداد قطب	
77/47	ميلىمتر	شعاع بيروني/ دروني استاتور	
41/21	ميلىمتر	شعاع بيروني/ دروني رتور	
١٢	-	تعداد شيار استاتور	
۵	ميلىمتر	پهنای دندانه استاتور	
۱ • /۵	میلیمتر	ارتفاع شيار	
۵۰	-	تعداد دورپیچک تحریک	

		<i>-</i> .			
ه رتور	استاتور	فتزيكى	مشخصات	۱: ۱	حدول

تحليل اجزاي محدود

برای شبیه سازی اجزای محدود، از نرم افزار تجاری Ansys برای شبیه سازی اجزای محدود، از نرم افزار تجاری Ansys توضیح است که ملاحظات شبیه سازی اجزای محدود ریزالورها، مطابق آنچه در [۱۳] بیان شده، رعایت شده است. شکل ۳، شماتیک مش استفاده شده را نشان میدهد. توزیع شدت میدان مغناطیسی روی حسگر مورد مطالعه در شکل ۴، ارائه شده است. ملاحظه می شود که حداکثر چگالی شار حدود ۲۵ میلی تسلا است و نگرانی در خصوص اشباع وجود ندارد.

شکل ۳: شماتیک مش مورد استفاده در شبیهسازی اجزای محدود ریزالور مورد بررسی

شکل ۴: توزیع چگالی میدان مغناطیسی در ریزالور دو قطب مورد بررسی

با اعمال ولتاژ تغذیه سینوسی، ولتاژهای القایی در سیمپیچیهای سیگنال دارای مدولاسیون دامنه خواهند بود. این سیگنالها در شکل ۵، نشان داده شدهاند. با فراخوانی این سیگنالها در نرمافزار متلب، با استفاده از تابع هیلبرت پوش سیگنالهای خروجی محاسبه میشود. سپس با استفاده از تانژانت نغکوس نسبت پوش ولتاژها، موقعیت سپس با استفاده از محاسبه است. مقایسه این موقعیت محاسبه شده با بخش گردان قابل محاسبه است. مقایسه این موقعیت محاسبه شده با موقعیت مرجع، خطای موقعیت ریزالور مورد بررسی را مطابق شکل ۶، نتیجه میدهد.

محاسبه حداکثر خطای موقعیت (MPE) و مقدار متوسط قدر مطلق خطا (AAPE) نشان میدهد که این مقادیر برای ریزالور مورد مطالعه به ترتیب۲/۶۸ و ۱/۱۶ درجه هستند.

آزمایش نمونه عملی

برای اطمینان از صحت شبیهسازی اجزای محدود، نمونه عملی حسگر ساخته شد. لازم به توضیح است که حسگر میتوانست بسیار کوجکتر از نمونه ساخته شده، باشد ولی برای کاهش هزینههای ساخت از ورق آماده استاتور موتور سوییچ رلوکتانس برای هسته این ریزالور استفاده شده است و رتور متناسب با ابعاد استاتور زراحی و

اجرا شده، به همین دلیل ابعاد حسگر بزرگتر از نمونههای تجاری ریزالور است. هسته استاتور قبل از سیم بندی و پس از آن و هسته رتور در شکلهای ۲ (الف) تا ۲(ج) نشان داده شدهاند. ملاحظه می-شود که بخش فرومغناطیسی رتور روی یک نگهدارنده غیرفرومغناطیس قرار گرفته تا امکان چرخاندن آن در آزمون عملی، وجود داشته باشد.

مدار تست ریزالور در شکل ۲-د نشان داده شده است. در تست عملی از یک تایکوپ گردان برای چرخاندن رتور ریزالور و اندازه گیری موقعیت واقعی استفاده شده است.

شکل ۷: نمونه ساخته شده ریزالور رتور سینوسی: (الف) هسته استاتور قبل از سیمپیچی، (ب) هسته استاتور بعد از سیمپیچی، (ج) رتور و (د) مدار آزمایش

خطای نتایج شبیه سازی نسبت به مقادیر اندازه گیری شده در شکل ۸ ارائه شده است. همان گونه که در این شکل مشاهده می گردد، بیش ترین مقدار خطا کمتر از ۲/۴ درجه است که صحت فرایند شبیه سازی این حسگر را نشان می دهد. به این تر تیب می توان از شبیه سازی اجزای محدود با ملاحظات اخذ شده برای بررسی عملکرد حسگر در تعداد قطب زیاد و انواع مختلف سیم پیچی استفاده کرد.

شکل ۸: مقایسه نتایج آزمون عملی و شبیهسازی اجزای محدود

تاثیر تعداد قطبهای رتور و استاتور بر عملکرد ریزالور

با توجه به ساختار حسگر که در بخـش قبـل مـورد بررسـی قـرار گرفت، انتظار میرود با افزایش تعداد قطبهـای ریزالـور، عملکـرد آن

بهبود یافته و در نتیجه میزان خطای سیگنالهای خروجی کاهش یابد. در این بخش با معرفی ریزالورهای چهارقطب و شـش قطب مقادیر خطا در آنها بررسی میشود.

ريزالور چهار قطب

به منظور بررسی تاثیر تعداد قطبها بر عملکرد ریزالور، در ابتدا با ثابت گرفتن کلیه پارامترها نظیر قطر داخلی و خارجی استاتور، قطر داخلی و خارجی رتور، ارتفاع حسگر، تعداد دور سیمپیچها و...، تعداد قطب رتور و استاتور به صورت همزمان به ۴ افزایش مییابد. لازم به ذکر است به منظور ثابت نگه داشتن تعداد شیار بر فاز بر قطب، تعداد شیارهای استاتور به ۲۴ شیار افزایش یافته است. شکل ۹ رتور و استاتور این ریزالور را نمایش میدهد.

شکل ۹: ساختار رتور سینوسی چهار قطب: الف)استاتور ب)رتور

ولتاژهای القایی ریزالور چهار قطب، در شکل ۱۰–الف ارائه شده-اند. محاسبه پوش این ولتاژها و خطای موقعیت حسگر (مطابق شکل ۱۰–ب) نشان میدهد که حداکثر خطای موقعیت به ۱/۲۸ درجه و متوسط قدرمطلق خطا به ۰/۴۸ درجه کاهش یافته است.

ريزالور شش قطب

برای شبیهسازی ریزالور شش قطب، تعداد شیار استاتور ثابت فرض میشود (برابر ۱۲ شیار مثل ریزالور دو قطب). در این شرایط شیار بر قطب بر فاز سیمپیچی یک خواهد بود. شکل ۱۱، استاتور و رتور ریزالور شش قطب و دیاگرام سیمبندی آن را نشان میدهد. با توجه به افزایش تعداد قطب انتظار میرود خطای ریزالور نسبت به ریزالورهای دو و چهار قطب کمتر باشد ولی کاهش شیار بر قطب بر فاز سیمپیچی، میتواند نتیجه معکوس روی خطای ریزالور داشته باشد.

شکل ۱۲-الف، ولتاژهای خروجی ریزالور را به ازای یک دوره تناوب مکانیکی (یک دور چرخش رتور) نشان میدهد. منحنی خطای ریزالور شش قطب در شکل ۱۲-ب نشان داده شده است. مقدار حداکثر خطا ۰/۶۶۲۴ درجه و متوسط قدرمطلق خطا ۰/۲۹۹۸ درجه است که نشان میدهد هر دومقدار نسبت به ریزالورهای دو و چهار قطب، کمتر است. به عبارت دیگر، تاثیر کاهش شیار بر قطب بر فاز سیم پیچی کمتر از تاثیر افزایش تعداد قطب ریزالور است.

شکل ۱۲: نتایج ریزالور شش قطب: (الف) ولتاژهای خروجی و (ب)خطای موقعیت

درپایان مقایسه خطای ریزالور رتور سینوسی با تعداد قطب مختلف در شکل ۱۳ ارائه شده است که نشان دهنده کاهش هر دو

پارامتر MPE و AAPE در ریزالورهای با سرعت زیاد (تعداد جفت قطب زیاد) است.

شکل ۱۳: مقایسه خطا در ریزالور با تعداد قطبهای مختلف: (الف) حداکثر خطا و (ب) متوسط قدرمطلق خطا

سیمپیچی گستردہ

در این بخش، به منظور بررسی تاثیر نوع سیم پیچی بر عملکرد حسگر، عملکرد ریزالورهای دو قطب (به عنوان حسگر پایه) و ریزالور شش قطب (به عنوان دقیق ترین ریزالور مورد بررسی) با سیم پیچی گسترده بررسی می شود.

ریزالور دوقطب با سیم پیچی گسترده

ریزالور دو قطب با سیمپیچی گسترده و دیاگرام این سیمپیچی برای در شکلهای ۱۴-الف و ۱۴-ب، نشان داده شدهاند. شبیهسازی ریزالور دو قطب با استفاده از این سیمپیچی، نشان میدهد که خطای حداکثر حسگر ۱/۵۸۱۸ درجه و AAPE برابر ۰/۳۸۵۱ درجه است. به عبارت دیگر تغییر نوع سیمپیچی از حالت متمرکز به گسترده، در ریزالور دو قطب، منجر به کاهش خطای حسگر شده است.

شکل ۱۴: ریزالور دو قطب با سیمبندی گسترده: (الف) شماتیک ریزالور و (ب) دیاگرام سیمبندی

ریزالور شش قطب با سیم پیچ گسترده

ریزالور شش قطب با سیمبندی گسترده در شکل ۱۵-الف و دیاگرام گسترده سیمبندی آن در شکل ۱۵-ب، نشان داده شده است. شبیهسازی این حسگر نشان میدهد که MPE برابر ۱/۵۹۹۶ درجه و AAPE برابر ۲۴۴۲/۰ درجه است.

شکل ۱۵: ریزالور شش قطب با سیم پیچی گسترده:الف) شماتیک حسگر و ب) دیاگرام سیم,بندی

مقایسه خطای حسگر شش قطب با سیم بندی گسترده با همین حسگر که سیم بندی متمرکز دارد نشان میدهد خطای ریزالور اول کمتر است. این کاهش خطا به قیمت افزایش مقدار مصرف مس در حسگر حاصل شده است.

شکل ۱۶ خطای ریزالور رتور سینوسی با سیم،بندیهای مختلف را نشان میدهد. ملاحظه میشود که استفاده از سیم،بندی گسترده منجر به خطای کمتری میشود.

شکل ۱۶ مقایسه خطا در سیمپیچی متمرکز و گسترده: (الف) حداکثر خطا و (ب)میانگین متوسط خطا

Brushless Resolver", *IEEE Transaction on Energy Conversion*, vol. 32, no. 1, pp. 276 - 283, 2017

- [6] F. Abolqasemi-Kharanaq, R. Alipour-sarabi, Z. Nasiri-Gheidari and F. Tootoonchian, "Magnetic Equivalent Circuit Model for Wound Rotor Resolver Without Rotary Transformer's Core," *IEEE Sensors J.*, vol. 18, no. 21, pp. 8693-8700, 1 Nov.1, 2018.
- [7] K.C. Kim, "Analysis on the Characteristics of Variable Reluctance Resolver Considering Uneven Magnetic Fields", ", *IEEE Transactions on Magnetics*, Vol. 51, no. 5, pp. 3858 - 3861, May 2015
- [8] S. Jing, Z. Meng, J. Shanlin, "The Principle of Reluctance Resolver and EMF Waveform Optimization Based on FEM", proceeding of 2011 International Conference on Instrumentation, Measurement, Computer, Communication and Control, pp. 615-618
- [9] S. Jing, W. Hao, W. Weiqiang, "The Analysis of Multipole Axial Flux Reluctance Resolver with Sinusoidal Rotor", 2012 IEEE 7th International Power Electronics and Motion Control Conference -ECCE Asia, June 2-5, 2012, Harbin, China.
- [10] Z. Nasiri-Gheidari, F. Tootoonchian, and F. Zare "Design Oriented Technique for Mitigating Position Error Due to Shaft Run-out in Sinusoidal-Rotor Variable Reluctance Resolvers," *IET Electric Power Appl.*, vol. 11, no. 1, pp. 132 – 141, 2017.
- [11]Z. Nasiri-Gheidari, R. Alipour-Sarabi, F. Tootoonchian and F. Zare, "Performance Evaluation of Disk Type Variable Reluctance Resolvers," *IEEE Sensors J.*, vol. 17, no. 13, pp. 4037-4045, July, 2017
- [12] F. Zare, Z. Nasiri-Gheidari, and F. Tootoonchian, "The effect of winding arrangements on measurement accuracy of sinusoidal rotor resolver under fault conditions", *Measurement*, vol. 131, pp. 162-172, 2019
- [13] H. Saneie, R. Alipour-Sarabi, Z. Nasiri-Gheidari, and F. Tootoonchian, "Challenges of Finite Element Analysis of Resolvers", *IEEE Trans. On Energy Conversion*, vol. 34, no. 2, pp. 973-983, 2018

نتيجهگيرى

ریزالور رلوکتانس متغیر از نوع رتور سینوسی به دلیل نداشتن سیمبندی روی رتور و ساختار بسیار ساده سیم پیچیهای سیگنال و تحریک در سالهای اخیر مورد توجه قرار گرفته است. در این پژوهش عملكرد این ریزالور با تعداد قطب مختلف و نوع سیمبندی متفاوت (متمرکز و گسترده) مورد ارزیابی قرار گرفت. ملاحظه گردید که افزایش تعداد قطبهای استاتور و رتور به افزایش دقت عملکرد ریزالور منجر می شود. حتی در شرایطی که افزایش قطب، در تعداد شیار ثابت اجرا می شود و تعداد شیار بر قطب بر فاز به عدد یک می رسد؛ باز هم خطای ریزالور رتور سینوسی کاهش مییابد. از سوی دیگر بررسی عملکرد ریزالور با سیمبندی گسترده نشان داد که ریزالور دارای سیم-ییچی سیگنال گسترده خطای کمتری نسبت به همان ریزالور با سیم-پیچی متمرکز دارد. البته این افزایش دقت در ازای افزایش مقدار مس مصرفی حاصل می شود. تمام تحلیل های این مقاله بر اساس شبیه-سازیهای اجزای محدود سه بعدی در حالت گذرا انجام شده است و نتایج این شبیهسازیها برای ریزالور دو قطب با ساخت نمونه عملی و آزمایش آن تایید شده است.

مراجع و منابع

- X. Ge, Z. Q. Zhu, R. Ren, J. T. Chen "A Novel variable reluctance resolver for HEV/EV applications", *IEEE Trans. Ind. Appl.*, Vol. 52, no. 4, pp. 2872 -2880, July-Aug. 2016
- [2] H. Saneie, Z. Nasiri-Gheidari, and F. Tootoonchian, "Accuracy Improvement in Variable Reluctance Resolvers", *IEEE Trans. on Energy Conversion*, early access
- [3] R. Alipour-Sarabi, Z. Nasiri-Gheidari, F. Tootoonchian and H. Oraee, "Improved Winding Proposal for Wound Rotor Resolver Using Genetic Algorithm and Winding Function Approach," *IEEE Trans. Ind. Electron.*, vol. 66, no. 2, pp. 1325-1334, Feb. 2019
- [4] Z. Nasiri-Gheidari, and F. Tootoonchian, "Axial flux resolver design techniques for minimizing position error due to static eccentricities", *IEEE Sensors Journal*, vol. 15, Issue 7, pp. 4027-4034, July 2015
- [5] Z. Nasiri-Gheidari, "Design, Analysis, and Prototyping of a New Wound-Rotor Axial Flux

1 تا حد امکان دو ستون موجود در صفحه آخر را تراز کنید.